

การจัดการความรู้ในการผลิตกุ้งขาวแวนนาไม กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี
The Knowledge Management of White Shrimp (*Litopenaeus vannamei*) Production, Case study in Phetchaburi

จุธามาต ทะแก้วพันธ์^{1*} เสนาะ กลิ่นงาม² วรার্থ เทพาหุดี³ และสมสุข แคมคำ¹
ChuthamatThaklaewphan¹ Sanor KlinNgam² Wara Thapahodee³
and Somsook Kamkum⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจ (2) สภาพการเลี้ยงและปัญหาอุปสรรค (3) การจัดการฟาร์ม (4)การจัดการความรู้ จากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง 171 คน (จากทั้งหมด 233 คน) แบ่งเป็นฟาร์มที่มีผลกำไรสูง 9 ฟาร์ม และฟาร์มที่มีผลกำไรต่ำ 162 ฟาร์ม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 47.55 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการเลี้ยงกุ้งเฉลี่ย 10.36 ปี เลี้ยงกุ้งขาวเป็นอาชีพหลัก ขนาดบ่อเฉลี่ย 4.34 ไร่ ซึ่งไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) สภาพพื้นที่การเลี้ยงรวมถึงปัจจัยการผลิตที่ใช้ไม่แตกต่างกัน เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงกุ้ง 3 รอบต่อปี ในน้ำความเค็ม 0-20 ส่วนในพัน เลี้ยงแบบเปลี่ยนถ่ายน้ำน้อย มีการพักน้ำ ตากบ่อและลอกเลนเป็นบางครั้ง ซื้อลูกกุ้งและอาหารผ่านตัวแทนจำหน่ายโรคระบาดจากไวรัสเป็นปัญหาที่พบมากที่สุด ฟาร์มที่มีผลกำไรสูงมีระดับการปฏิบัติที่ดี (GAP) ที่เข้มข้นกว่าฟาร์มที่มีผลกำไรต่ำ ($P\leq 0.05$) และมีการจัดการฟาร์มแบบพัฒนา โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ คือ ปริมาณผลผลิต อัตราปล่อยและผลตอบแทน

คำสำคัญ : กุ้งขาว ฟาร์มกุ้ง การจัดการความรู้

---

¹คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี 76000

¹Faculty of Industry, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi , 76000

²คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพชรบุรี 76000

² Faculty of Management Science, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, 76000

³คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 19000

³ Faculty of Fisheries, Kasetsart University, Bangkok, 76000

*Coordinating E-mail: runchoo@gmail.com, chuthamat.tha@mail.pbru.ac.th

Abstract

The aims of study were to investigate (1) the socio-economic conditions; (2) farming conditions and related problems; (3) farm management(4) knowledge management of white shrimp(*Litopenaeus vannamei*) production. A hundred and seventy-one representative shrimp farmers (from 233 registered farmers) were randomly selected. The sample population consisted of 9 high-profit farms and 162 low-profit farms. Data were collected using questionnaires. The results showed that the majority of farmers were male; mean age 47.55; with primary level education and 10.36 years experience in shrimp farm operation. Shrimp farming was their primary occupation. The average pond size was not significantly different ($P > 0.05$). The farm conditions and sources of input were not different. Most farms produced 3 batches of shrimp a year and used water with salinity 0-20 parts per thousand. Most farms used a system of infrequent water circulation. They used holding ponds and sedimentation ponds and cleaned and dried occasionally. Farmers bought post-larva shrimp and pelleted feed from dealers. Viral diseases were the most common problem. For farm management, high-profit farms were more significantly intensive than low-profit farms to engage in GAP ($P \leq 0.05$). There are three main factors that affect knowledge management which include Income, yield and shrimp density.

Keywords : White Shrimp, Shrimp Farm, Knowledge Management

บทนำ

ปัจจุบันการผลิตเพื่อการส่งออกในภาคประมงของไทยมีการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากความต้องการของตลาดต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP ของภาคประมงในปี 2554 มีมูลค่า 110,598 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 1.05 ของรายได้ประชาชาติ (GDP) หรือร้อยละ 7.86 สำหรับในช่วง 3 ไตรมาสแรกปี 2555 รายได้ประชาชาติของภาคประมงมีมูลค่า 74,796 ล้านบาท ลดลงเล็กน้อยจากปี 2554 ในช่วงเวลาเดียวกัน (-2.0%) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเกิดปัญหาโรคระบาดในพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเล ในภาคตะวันออกและรุกรามสู่พื้นที่การเลี้ยงในภาคใต้ โดยในปี 2554 ไทยมีเนื้อที่การเลี้ยงกุ้งทะเล 362,645 ไร่ มีผลผลิตกุ้งทะเล 611,437 ตัน (ณัตยา, 2555) คิดเป็นมูลค่า 81,610.1 ล้านบาท ผลผลิตกุ้งทะเลชนิดของไทย

คือ กุ้งขาวแวนนาไม ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เลี้ยงกุ้งของจังหวัดเพชรบุรี (สำนักงานประมงจังหวัดเพชรบุรี, 2557) พบว่ามีการขึ้นทะเบียนผู้เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมจำนวน 559 ราย จำนวนฟาร์ม 559 ฟาร์ม พื้นที่ 7,934.75 ไร่ ในจำนวนนี้แบ่งเป็นการเลี้ยงแบบพัฒนา จำนวน 427 ฟาร์ม พื้นที่ 4,713 ไร่ และการเลี้ยงแบบกึ่งพัฒนา จำนวน 133 ฟาร์ม พื้นที่ 2,954.75 ไร่ เมื่อจำแนกตามที่ตั้งพบว่าการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมใน 5 อำเภอของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ อ.เขาย้อย อ.ชะอำ อ.ท่ายาง อ.บ้านแหลมและ อ.เมือง ส่วน อ.บ้านลาด และ อ.หนองหญ้าปล้อง ไม่มีการเลี้ยง โดยมีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมใน อ.เมือง ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการเลี้ยงแบบพัฒนา ส่วนการเลี้ยงแบบกึ่งพัฒนาจะพบได้ใน อ.บ้านแหลมและ อ.เขาย้อย ปัจจุบันแม้จะมีวิกฤตเรื่องโรคตายด่วนในกุ้งทำให้ผลผลิต กุ้งลดลงแต่เกษตรกรเพชรบุรียังสามารถผลิต

กุ้งป้อนเข้าสู่ตลาดได้อย่างต่อเนื่องโดยนับตั้งแต่ปี 2554 เป็นต้นมาเกิดโรคตายด่วนระบาดในพื้นที่การเลี้ยงกุ้งของไทย ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้รวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การจัดการความรู้เป็นกระบวนการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหา รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการวางแผนด้านการพัฒนาฟาร์มเลี้ยงกุ้งให้ได้มาตรฐานเพื่อผลิตกุ้งทะเลให้มีคุณภาพ ดังนั้น การหาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้ด้านทำฟาร์มกุ้งทะเลเพื่อการส่งออกจึงเป็นการวิจัยที่ศึกษาปัจจัยในสร้างความรู้ใหม่ในการประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและแก้ไขปัญหาบางประการของเกษตรกร ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงศึกษาข้อมูลสภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์มกุ้งทะเลตามแนวปฏิบัติ ที่ดีในการจัดการฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในจังหวัดเพชรบุรี โดยเป็นการรวบรวมข้อมูลของเกษตรกร ผู้เลี้ยงกุ้งที่ยังสามารถผลิตกุ้งป้อนสู่ท้องตลาดได้ ในภาวะที่มีการระบาดของโรคกุ้ง และปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความต้องการในการจัดการความรู้ฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเลต่อไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวในจังหวัดเพชรบุรีที่ขึ้นทะเบียนฟาร์มเลี้ยงกุ้งตามระบบมาตรฐาน GAP กับกรมประมงการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง 233 คน จากประชากร 559 คนใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามในการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมของเกษตรกร ในจังหวัดเพชรบุรี แบ่งออกเป็น 4 ตอนคือ (1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจ (2) สภาพการเลี้ยงและปัญหาอุปสรรค (3) การจัดการฟาร์ม (4) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ทำการตรวจสอบความถูกต้องและคุณภาพของเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.90 และ

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับสภาพการจัดการความรู้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ดังรายละเอียดดังนี้

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 233 ฟาร์มซึ่งประกอบการเลี้ยงกุ้งในฟาร์มที่เป็นฟาร์มแบบดั้งเดิม 54 ฟาร์ม แบบกึ่งพัฒนา 169 ฟาร์ม และฟาร์มแบบพัฒนา 10 ฟาร์ม ระหว่างเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2557

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูล จากเอกสารเว็บไซต์วารสาร บทความวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชนที่ได้เก็บรวบรวมไว้และจาก เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย

4.1 สถิติเชิงพรรณนา อธิบายข้อมูลสภาพทั่วไปของเกษตรกร การจัดการเลี้ยง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงกุ้งขาว ใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยข้อมูล 2 ประชากรที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent two samples T-test) สภาพการเลี้ยงกุ้งขาว ต้นทุนและผลตอบแทน ด้วย ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 และ 99 เปอร์เซ็นต์ ด้วยโปรแกรมคำนวณ Microsoft Excel 2010

4.3 การศึกษาปัจจัยในผลิตระหว่างฟาร์มที่มีผลตอบแทนต่ำและฟาร์มที่มีผลตอบแทนสูงต่อรูปแบบการจัดการความรู้ การวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้การทดสอบความเป็นอิสระด้วย Chi - Square test ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ในกรณีที่มีการจัดการเลี้ยงเป็นอิสระต่อรูปแบบการจัดการความรู้ให้นำมาวิเคราะห์หาความแตกต่างระหว่างฟาร์มต่อโดยใช้ Crosstabulation สำหรับรูปแบบการดำเนินงานภายในฟาร์ม จัดให้อยู่ในรูปแบบการเลี้ยงกุ้งในระบบการจัดการสุขอนามัยฟาร์มที่ดี (Good Aquaculture Practice : GAP) ของกรมประมง ประกอบด้วย 8 ส่วนคือ สถานที่ตั้งฟาร์ม การออกแบบฟาร์มการใช้ น้ำ การจัดการพ่อแม่พันธุ์และลูกพันธุ์การจัดการอาหาร การจัดการด้านสุขภาพกุ้งการผลิตสินค้าที่มีความ

ปลอดภัย(ต่อตนเองและผู้บริโภค) และการมีความ
รับผิดชอบต่อสังคม

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ผลการศึกษาข้อมูลฟาร์มกุ้งขาวแวนาไม
ในจังหวัดเพชรบุรีได้สรุปไว้ในตารางที่ 1 โดยมี
สาระสำคัญดังต่อไปนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย
179 คน(76.82%) เพศหญิง 54 คน (23.18%) อายุ
เฉลี่ย 47.55 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา
มีประสบการณ์ในการเลี้ยงกุ้งเฉลี่ย 10.36 ปี เลี้ยงกุ้ง
ขาวเป็นอาชีพหลัก ขนาดบ่อเฉลี่ย 4.34 ไร่ ซึ่งไม่
แตกต่างกัน สภาพพื้นที่การเลี้ยงรวมถึงปัจจัยการผลิต
ที่ใช้ไม่แตกต่างกันเกษตรกรส่วนใหญ่ดำเนินการเลี้ยงกุ้ง
ในระบบบ่อขนาดเล็ก ขนาด 1-5 ไร่ และมีผลผลิตเฉลี่ย
533.32 กิโลกรัมต่อไร่ โดยมีค่าไม่แตกต่างกัน ($P>0.05$)
เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มที่มีผลกำไรสูงและ
ผลกำไรต่ำ ส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานภายในฟาร์ม 2 คน
เป็นคนในครอบครัวและจะมีการจ้างเมื่อจับผลผลิต
ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเลี้ยงส่วนใหญ่คือโรค
และศัตรูกุ้ง โดยโรคที่พบมี 3 โรค ได้แก่ โรคตายด่วน

และโรคตัวแดงพบการระบาดมากที่สุด ร้อยละ 85.80
รองลงมาได้แก่ โรคซีขาว พบร้อยละ 8.60 และโรคหัวเหลือง
ร้อยละ 5.60

ผลตอบแทนจากการเลี้ยงกุ้งเฉลี่ย
1,216,286.06 บาทต่อบ่อต่อปี (ค่าเฉลี่ยผลตอบแทน
จากการคำนวณ 1,634,673 บาทต่อปี) ฟาร์มของ
เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการรับรองฟาร์มมาตรฐาน
GAP แล้วร้อยละ 85.40 วิธีการจับผลผลิต เกษตรกร
นิยมจ้างรถจับกุ้งร้อยละ 76.00 โดยนำไปขายเอง
ที่ตลาด 76.40 ตลาดที่เกษตรกรไปขายผลผลิตกุ้ง
ได้แก่ ตลาดทะเลไทย ตลาดกุ้งมหาชัย ตลาดในจังหวัด
เพชรบุรี เป็นต้น ข้อมูลในด้านวิธีการเลี้ยงและเทคนิค
การผลิต อัตราปล่อยลูกกุ้งที่เกษตรกรนิยมปล่อยเฉลี่ย
106,529.56 ตัวต่อไร่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ
นิตี และคณะ (2552) ที่ระบุว่าเกษตรกรมีการปล่อยกุ้ง
ที่อัตราสูงกว่าที่กรมประมงแนะนำและนิยมปล่อยตั้งแต่
P 12-20 และเลี้ยงที่ความเค็ม 0-20 ส่วนในพันอัตรา
ปล่อยของฟาร์มแบบพัฒนาจะสูงกว่าฟาร์มแบบกึ่ง
พัฒนาอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P\leq 0.01$)

ตารางที่ 1 ข้อมูลฟาร์มกุ้งขาวแวนาไมของเกษตรกรจังหวัดเพชรบุรี

ข้อมูลการเลี้ยง กุ้งขาวแวนาไม	ฟาร์มที่มีผลกำไรต่ำ		ฟาร์มที่มีผลกำไรสูง		P-value
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	
ขนาดบ่อเฉลี่ย(ไร่)	4.05	3.30	4.57	3.71	0.24 ^{ns}
กำไร(บาท/ไร่)	79,658.54	38,087.67	106,938.76	86,410.90	0.02 [*]
รายได้รวม(บาท/บ่อ/ปี)	1,175,384.62	1,020,422.63	1,257,187.50	1,258,587.91	0.3 ^{ns}
อัตราปล่อย(ตัว/ไร่)	95,561.12	11,326.57	366,667.00	91,968.77	0.00 ^{**}
ผลผลิต(กก./ไร่).	483.63	246.58	583.01	305.72	0.05 ^{ns}
ไซส์กุ้งที่จับ(ตัว/กก.)	73.27	17.77	67.66	23.59	0.46 ^{ns}

หมายเหตุ ** ค่าเฉลี่ยมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($P\leq 0.01$)

* ค่าเฉลี่ยมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ($P\leq 0.05$),

^{ns} ค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$)

ส่วนวิธีการปฏิบัติในการจัดการฟาร์มตามมาตรฐาน GAP ของฟาร์มที่มีผลกำไรต่ำ จากการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 ได้แก่ เทคนิคในการเตรียมน้ำก่อนเริ่มเลี้ยงกึ่งที่เกษตรกรนิยมปฏิบัติ คือ การหมუნเวียนน้ำในบ่อ/ตื้น้ำ/การให้อากาศ ร้อยละ 98.77 รองลงมาเป็นการใช้ยาปฏิชีวนะที่ได้รับอนุญาตในการรักษาโรคร้อยละ 95.68 ในขณะที่ฟาร์มที่มีผลกำไรสูงส่วนใหญ่เน้นการใช้วิธีทางกายภาพและชีววิธียมากกว่าการใช้สารเคมีหรือยาปฏิชีวนะ ส่วนวิธีการแก้ไขหรือวิธีการที่เกษตรกรจะปฏิบัติเมื่อพบกึ่งมีอาการผิดปกติ กึ่งป่วย เกษตรกรนิยมใช้จุลินทรีย์หรืออีม์หรือใช้ยาปฏิชีวนะที่ได้รับอนุญาตจากกรมประมง โดยเกษตรกรมีการบอกต่อกันถึงวิธีการการแก้ไขและป้องกันโรค ใช้วิธีการโทรศัพท์เพื่อปรึกษาพูดคุยเมื่อมีปัญหาในการเลี้ยง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kassam et al., (2011) ระบุว่าเกษตรกรจะมีความเชื่อมั่นและให้การยอมรับต่อเกษตรกรต้นแบบที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงสูงและมีความสามารถในการเลี้ยงกึ่งได้ผลผลิตดีพิริยะ และคณะ (2553) รายงานว่าการเลี้ยงกึ่งขาวแวนาไม่ในพื้นที่ภาคตะวันออกและภาคใต้มีปัจจัยความสำเร็จเหมือนกันคือเกษตรกรมีความรู้ ประสบการณ์และฟาร์มได้มาตรฐานโดยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรในการเลี้ยงคือ ขนาดทุน

การวางแผนของฟาร์มแบบกึ่งพัฒนาที่ใช้พื้นที่น้อยจะคำนึงถึงฤดูกาลและปริมาณน้ำที่จะนำเข้าระบบเลี้ยงเป็นหลัก ปกติจะปล่อยกึ่งที่อัตราความหนาแน่น 100,000 ตัวต่อไร่ แต่หากเข้าฤดูกาลที่สภาพอากาศแปรปรวนปลายฝนต้นหนาว ก็จะทำให้การลดความเสี่ยงในการเลี้ยงลงโดยปล่อยกึ่งให้บางลงอยู่ที่ 75,000-85,000 ตัวต่อไร่ เกษตรกรผู้เลี้ยงในเพชรบุรีส่วนใหญ่ใช้เงินทุนส่วนตัวในการดำเนินกิจกรรมการผลิต แต่ก็มีร้อยละ 49.60 ใช้เงินทุนจากการกู้ยืมเงินในระบบ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน สหกรณ์ออมทรัพย์ ฯลฯ เหตุผลของการกู้เงินมาลงทุนในการเลี้ยงกึ่งมีจำนวนน้อยเพราะว่าระบบการผลิตกึ่งในจังหวัดเพชรบุรีมีลักษณะการให้สินเชื่อในรูปแบบที่เป็นปัจจัยการผลิตจากผู้ค้าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ซึ่งตัวแทนจำหน่ายปัจจัยการผลิตนี้เกษตรกรจะเรียกว่า “เอเยนต์” เอเยนต์กลายเป็น

หนึ่งในผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มผู้ผลิตกึ่งและกลุ่มการตลาด เนื่องมาจากว่าเอเยนต์ผู้ค้าปัจจัยการผลิตบางรายให้สินเชื่อแก่เกษตรกรในการสนับสนุนปัจจัยหลักในการเลี้ยง ได้แก่ ลูกพันธุ์กึ่ง อาหาร สารเคมี ยา และชีวภัณฑ์ อุปกรณ์การเลี้ยง อุปกรณ์การให้อากาศ และทำบ่อรดขายน้ำเค็มเข้มข้น ตลอดจนการเชื่อมโยงสู่ส่วนอื่น ๆ ในห่วงโซ่การผลิต ผู้รับจ้างในงานเกี่ยวผลผลิต ผู้รับจ้างจับกึ่ง ผู้คัดกึ่ง ผู้ขนส่งไปขายที่ตลาด ผู้รับจ้างชุดบ่อแต่งบ่อและออกแบบบ่อ จึงเป็นความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นระหว่างเอเยนต์กับเกษตรกรผู้เลี้ยงกึ่ง เอเยนต์ยังทำหน้าที่ในส่วนการส่งเสริมการเลี้ยง รับผิดชอบต่อค่าปรึกษา แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเลี้ยง จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ยังไม่เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงในจังหวัดเพชรบุรีนั้นเพราะว่ายังไม่มีเกษตรกรที่มีลักษณะผู้นำมาเป็นแกนนำกลุ่ม เกษตรกรส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาเอเยนต์ทั้งในด้านเงินทุน เทคโนโลยี วิชาการในการเลี้ยงกึ่ง รวมไปถึงแรงงานที่จะจ้างมาดำเนินการในขั้นตอนอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการเลี้ยง

การจัดการเลี้ยงกึ่งขาวแวนาไม่ต้องอาศัยการสังเกต ติดตามและเอาใส่ในดูแลกึ่ง โดย วรธรรณา (2554) พบว่า ประสิทธิภาพในการเลี้ยงกึ่งอยู่ที่การควบคุมของเสียภายในบ่อเลี้ยงไม่ให้อยู่ระดับที่มากเกินไป ในขณะที่การบริหารจัดการแรงงานภายในฟาร์มให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นเรื่องจำเป็นสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลรัตน์ (2552) ที่พบว่าผู้บริหารหรือผู้จัดการฟาร์มที่นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการฟาร์มกึ่งจะช่วยให้ประสบความสำเร็จ สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2554) ได้แนะนำแนวทางการเลี้ยงกึ่งแบบลดต้นทุนโดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประโยชน์มาช่วยควบคุมการเกิดโรคจากเชื้อแบคทีเรียที่ไม่ต้องการและกำจัดของเสียโดยการใช้กากน้ำตาลร่วมกับการลดการใช้สารเคมีและยาปฏิชีวนะ เกษตรกรผู้เลี้ยงกึ่งในจังหวัดเพชรบุรีนิยมใช้จุลินทรีย์ในการกำจัดของเสียและบำบัดบ่อเลี้ยงให้มีความสมดุล รวมทั้งลดความเสี่ยงในการเลี้ยงในบางฤดูกาลเช่นช่วงฤดูหนาว โดยการลดความหนาแน่นของกึ่งที่เลี้ยงภายในบ่อ การปล่อยกึ่งบาง ๆ ในอัตราความหนาแน่นต่ำกว่าการเลี้ยงในภาวะปกติ

ตารางที่ 2 การจัดการเลี้ยงกุ้งขาวแวนาไมของเกษตรกรจังหวัดเพชรบุรี

การจัดการเลี้ยง	ฟาร์มที่มีผลกำไรต่ำ				ฟาร์มที่มีผลกำไรสูง			
	ปฏิบัติ		ไม่ได้ปฏิบัติ		ปฏิบัติ		ไม่ได้ปฏิบัติ	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. มีการควบคุมโรคและศัตรู	145	89.51	17	10.49	9	100	0	0.00
2. มีระบบการบำบัดน้ำ	155	95.68	7	4.32	9	100	0	0.00
3. มีการบำบัดด้วยจุลินทรีย์	137	84.57	25	15.43	9	100	0	0.00
4. มีการตีน้ำหรือการให้อากาศ ภายในบ่อ	160	98.77	2	1.23	9	100	0	0.00
5. มีการรวมเลน ดูนเลน นีดเลน	137	84.57	25	15.43	9	100	0	0.00
6. มีการใช้ยาปฏิชีวนะที่ได้รับ อนุญาตในการรักษาโรค	155	95.68	7	4.32	7	77.78	2	22.22
7. มีการใช้สารเคมีที่ได้รับ อนุญาต	162	100	0	0.00	9	100	0	0.00
8. มีการใช้อาหารที่ได้มาตรฐาน และจัดปริมาณการใช้	162	100	0	0.00	9	100	0	0.00

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้

จากผลการวิเคราะห์ตารางที่ 3 พบว่า เกษตรกรยอมรับว่าปริมาณผลผลิต อัตราปล่อย และรายได้/ผลตอบแทนจากการประกอบการมีผลต่อการจัดการความรู้ของเกษตรกร โดยลักษณะการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรที่มีผลกำไรสูง เกษตรกรในกลุ่มนี้มีการบันทึกองค์ความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายซึ่งมีความสัมพันธ์กันกับผลกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) จากการสอบถามเพิ่มเติมพบว่าการบันทึกประสบการณ์การเลี้ยง การเรียนรู้ในอาชีพด้วยการลองผิดลองถูกด้วยตัวเอง เป็นส่วนใหญ่นำมาประกอบกับการได้รับการถ่ายทอด ประสบการณ์ด้านอาชีพจากบุคคลที่รู้จักและการอบรม การเข้าร่วมประชุมสัมมนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบบพบปะพูดคุยกันโดยเฉพาะเมื่อพบปัญหาในการเลี้ยง จึงก่อให้เกิดเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการของกลุ่ม ผู้เลี้ยงกุ้งขึ้นตั้งนั้น เกษตรกรในฟาร์มที่มีผลกำไรสูง นับเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการจัดการความรู้ เนื่องจาก มีพฤติกรรมในการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในการจัดการความรู้ที่ดี

เนื่องจากรูปแบบการจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมและพฤติกรรมที่แบ่งปันความรู้ไม่ใช่ เรื่องที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่ได้รับการ สนับสนุนให้เกิดขึ้น จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Girard

and Hubert (1999) ศึกษาแบบการจัดการความรู้ สนามหญ้าสำหรับเลี้ยงแกะด้วยระบบที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ (The Knowledge of Experts to characterise strategic Patterns of farmS : KEOPS) โมเดลประกอบด้วย ที่ปรึกษา และหัวหน้ากลุ่มเกษตรกร แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยเป็นการบูรณาการความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มากกว่าการใช้ เครื่องมือ ทางคอมพิวเตอร์ แล้วจึงนำมาสู่ การตัดสินใจเพื่อทำกิจกรรมในแปลงหญ้าที่เกิดขึ้น ภายใตฐานความรู้เกิดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการ สร้างความรู้และ ในกระบวนการแก้ไขปัญหา โดยใช้ความรู้แบบ สหวิทยาการ ส่วน เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่มีความซับซ้อนและสื่อความรู้ ต่างๆจะช่วยให้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างนักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญและเกษตรกร คณะผู้วิจัยจึงเสนอแนว ทางการวิจัยในอนาคตเพื่อการจัดการความรู้ภายใน ฟาร์มกุ้งทะเลควรที่จะพัฒนาเครื่องมือที่สามารถนำเอา ความรู้และมุมมองที่แตกต่างของเกษตรกรและผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียมารวบรวมและจัดการให้อยู่ในรูปที่สามารถ นำไปใช้ประโยชน์ได้ และสามารถแลกเปลี่ยนได้ ถ่ายทอดได้ โดยการรวบรวมสถานการณ์การผลิต ปัญหาและอุปสรรคที่พบ รวมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหาที่ จำเป็นจะต้องทำ เพื่อสร้างศักยภาพของเกษตรกรใน การทำการเกษตรยุคใหม่ภายใต้ข้อกีดกันทางการค้า และสภาพแวดล้อมที่มีความผันแปร

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้ของเกษตรกรฟาร์มกุ้ง

ปัจจัย	ฟาร์มที่มีผลกำไรต่ำ		ฟาร์มที่มีผลกำไรสูง	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1. ปริมาณผลผลิต				
- ไม่ระบุ	2	1.23	0	0.00
- ขาดทุน	2	1.23	0	0.00
- ต่ำกว่า 500 กิโลกรัม/ไร่	1	0.62	0	0.00
- 501-1,000 กิโลกรัม/ไร่	58	35.80	1	11.11
- 1,001-1,500 กิโลกรัม/ไร่	12	7.41	7	77.78
- 1,501-2,000 กิโลกรัม/ไร่	87	53.70	0	0.00
2. อัตราปล่อย				
- ไม่ระบุ	2	1.23	0	0.00
- <100,000ตัว/ไร่	30	18.52	3	33.33
- 100,001-250,000ตัว/ไร่	1	0.62	2	22.22
- 250,001-500,000ตัว/ไร่	2	1.23	0	44.44
- มากกว่า 500,001ตัว/ไร่	2	1.23	4	44.44
3. รายได้/ผลตอบแทนจากการประกอบการ				
- ไม่ระบุ	3	1.85	0	0.00
- ต่ำกว่า 2,500,000 บาท/ไร่/ปี	6	3.70	2	22.22
- 2,500,001-5,000,000 บาท/ไร่/ปี	134	82.72	0	0.00
- 5,000,001-7,500,000 บาท/ไร่/ปี	19	11.73	5	55.56
- ตั้งแต่ 7,500,001บาท/ไร่/ปี ขึ้นไป	0	0.00	2	22.22
4. การจดบันทึกประสบการณ์				
- ใช้การจดจำ	100	61.73	4	44.44
- จดบันทึกลงสมุด	61	37.65	3	33.33
- บันทึกลงคอมพิวเตอร์	0	0.00	2	22.22
- บันทึกออนไลน์ โปรแกรมสำเร็จรูป	1	0.62	0	0.00

สรุปผลการวิจัย

สภาพสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการฟาร์ม และการจัดการความรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวแวนาไม ในจังหวัดเพชรบุรีผลปรากฏว่าฟาร์มที่มีผลกำไรสูง ซึ่งดำเนินการจัดการในรูปแบบฟาร์มพัฒนาจะมีระดับ การปฏิบัติที่ดี (GAP) ที่เข้มข้นกว่าฟาร์มที่มีผลกำไรต่ำ ($P \geq 0.05$) และทั้งนี้ฟาร์มที่มีกำไรสูงและฟาร์มที่มีกำไร ต่ำมีสภาพพื้นที่การเลี้ยงรวมถึงปัจจัยการผลิตที่ใช้ ไม่แตกต่างกัน โดยมีปัจจัยหลัก 3 ปัจจัย ได้แก่ ปริมาณ ผลผลิต อัตราปล่อยและรายได้/ผลตอบแทนจากการ ประกอบการเป็นปัจจัยมีผลต่อการจัดการความรู้ ของเกษตรกร ลักษณะการจัดการความรู้ของกลุ่ม เกษตรกรที่มีผลกำไรสูงจะมีการบันทึกองค์ความรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลายซึ่งมีความสัมพันธ์กันกับ ผลกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) ดังนั้น เกษตรกรในฟาร์มที่มีผลกำไรสูงนับเป็นกลุ่ม ที่มีศักยภาพในการจัดการความรู้ เนื่องจากมีพฤติกรรม ในการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในการจัดการความรู้ ที่ดี มีความพร้อมต่อการพัฒนาให้เกิดเป็นกลุ่มเกษตร ดันแบบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณาดยา ศรีจันทิก. 2555. สถานการณ์สินค้ากุ้งทะเลและผลิตภัณฑ์ ปี2555. กรมประมง.ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2558, จาก <http://fishco.fisheries.go.th/fisheconomic/Doc/Shimp55.pdf>.
- นิตี ชูเชิด ชะลอ ลิมสุวรรณ สาธิต ประเสริฐศรี แก้วตา ลิมเฮง และ ประกอบ ทรัพย์ยอดแก้ว. 2552. การเลี้ยงกุ้งขาวแวนาไมเพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุด :เลี้ยงเต็ยวมสมกับกุ้งก้ามกรามด้วยน้ำความเค็มต่ำ. ใน: การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47 สาขาอุตสาหกรรมการเกษตร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิริยะ แสนรักษ์ พรธิภา องค์คุณารักษ์ รวิพิมพ์ ฉวีสุข และจิรพรรณ เลี้ยงโรคาพาธ. 2553. การศึกษาการจัดการฟาร์มเลี้ยงกุ้งขาวแวนาไมในประเทศไทยและวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณผลผลิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาว.ใน: การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 48 สาขาอุตสาหกรรมการเกษตร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรรณณา กรุยทอง. 2554. การศึกษาประสิทธิภาพของการเลี้ยงกุ้งขาวแวนาไม. สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์การจัดการ. คณะบัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีไลรัตน์ อินทร์ตัน. 2552. การศึกษารูปแบบการพัฒนาของระบบบริหารที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาฟาร์มกุ้งทะเลในจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.
- สำนักงานประมงจังหวัดเพชรบุรี. 2557. ข้อมูลผู้ประกอบการด้านการประมงในพื้นที่.ค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2558, จาก www.fisheries.go.th/fpo-phetchaburi.
- สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. 2554. สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2554.สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

Girard, N. and B.Hubert. 1999. Modelling expert knowledge with knowledge-based systems to design decision aids e the example of a knowledge-based model on grazing management. *Agricultural Systems*. 59 (2), 123-144.

Kassam, L. ,R.Subasinghe and M. Phillips. 2011. Aquaculture farmer organizations and cluster management: Concepts and experiences. *FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper* No.563. Roma(Italia):FAO.